

viety hankerehin 18/4/2007
uk

Raasepori 1961

Henrik Lilius

Kertomus Raaseporin tutkimuksista kesällä 1961

Raaseporin tutkimustyöt suoritettiin toukokuun 21-31 päivien välisenä aikana. Tutkimuskohteina olivat 1. eteläisen esilinnan etelämuuri, 2. linnan muurin luoteiskulman sisäpinta.

Työt siis keskittyivät samoihin paikkoihin kuin kesällä 1960 ja nyt suoritettut tutkimus- ja kaivaustyöt muodostivatkin jatkon niille.

1. Kesällä 1960 suoritettiin eteläisen esilinnan etelämuurin ulkopinnan kaivaus n. 10 m huone b:stä länteen sijaitsevan muuriaukon itäpuolelta aina huoneeseen b asti. Tänä kesänä toimi sama aukko kaivauksen lähtökohtana, mutta se suunnattiin nyt länteen ja sitä jatkettiin muurin kulmaan asti.

Kaivausojaa tehtiin n. 1-2 m leveä ja sen alapintana pidettiin tasaisen laastikerrostuman (vrt. kesän 1960 muistiinpanoja) alapuolella olevaa savimaata. Tämä savimaa muodostaa maan alkuperäisen pinta-tason. - Kaivausojassa oli päällimmäisenä n. 20-40 cm paksuinen ruokamultakerrostuma. Tämän alla oli rakennussoraa, joka koostui muuriin kuuluneista kivistä, laastinpalasista (laasti oli kellerävää), sorasta ja tiilenpalasista. Rakennussoran alapuolella oli tasainen laastikerrostuma, jonka alla alkoi koskematon savimaa.

Paljastunut alkuperäinen muurinpinta oli yleiskunnoltaan edellisessä kesänä esiinkaivettua huomattavasti parempi. Se kulki suorasti itä-länsi suuntaisena n. 10,5 m mainitusta muuriaukosta, joka oli kaivauksen lähtökohtana. Tämä muurinosa oli parhaiten säilynyt. Se oli vielä melko kohtisuora ts. kallistumista oli tässä kohden tapahtunut erittäin vähän. N. 3,70 m lähtökohdasta länteen muuri oli tosin matala, se nousi vain n. 10-30 cm savitasen yläpuolelle. Yläosa muurista oli kaatunut kokonaan. Mainitusta pisteestä (3,70 m) eteenpäin n. 9,70 - 10 m muuri sen sijaan oli säilynyt 45 - 80 cm korkeuksena (savitasosta mitattuna). Muuraus oli verraten säännöllistä ja kivien ulkopinta oli useimmiten lohkottu. Saumut olivat leveitä ja niissä esiintyi tiilen kappaleita ja luonnonkiviä saumakivinä. Laasti oli samaa kuin muurin kaikissa muissa osissa.

Pisteen 10,50 (lähtökohdasta mitattuna) muuri kääntyi loivasti luoteeseen ja kulki sitten tämän suuntaisena 8-9 metriä. Tämä muuri oli kallistunut arviolta n. 70-80 astetta kulmaan. Sen korkeus savipinnasta vaihteli 20-70 cm välillä. Muuraus tavallaan liittyi edelliseen.

Edellä kuvatun muurinosan päätepisteestä lähtien muuri loivasti kaartui pohjoista kohti. Kaivaus päätettiin vähää ennen muurin oikeenemista. Tämä muurin osa oli pahiten kallistunut ja se oli muurautavaltaan epäsäännöllisin. Muuten se liittyi molempiin edellä kuvattuihin muurinosiin.

Muurin mahdollisen alkuperäisen korkeuden toteamiseksi suoritettiin koekaivaus n. 7 m länteen etelämuurin länsikulmasta. Oja kaivettiin n. 0,50 - 1 m levyiseksi ja 9 m pituiseksi ts. aivan muurin juurelta linnaan johtavan tien laitaan saakka. Kun etelämuurin ulkopinta aikanaan on sortunut, se on tapahtunut yhdellä kertaa siten, että ulkoppinta on kaatunut. Tämän saattoi todeta useista seikoista. Kaikki kivet, jotka kaivausojasta jouduttiin poistamaan, olivat lyhyt sivu alaspäin ja saumat olivat koekaivausojassa säilyneet. Nyt esiinkaiivettu murtopinta, joka aikanaan on irronnut sydänmuurista, laskee huomattavasti etelää kohti jokseenkin saman suuntaisena nykyisen maantason kanssa (ruokamultakerroksen paksuus vaihteli 15 - 60/75 cm:n välillä). Kivien suunta muuttui myös tutltaessa lähemmäksi koojan päätepiistettä.

Varmuudella voitiin todeta kaatunutta muuria noin 3,20 m. Tämä oli täysin ehjä kokonaisuus, eikä saumoihin ollut päässyt yhtään multaa. Edempänä olevat kivet, jotka olivat muurissa sijainneet korkeammalla olivat jo "viskautuneet" ulommaksi ja ne olivat irtonaisempi. Niiden voitiin vain todeta kuuluneen etelämuurin ulkopintaan. - Ajan puutteen johdosta ei muita koojia voitu kaivaa, mutta niiden avulla olisi ehkä mahdollista saada verraten varma kuva etelämuurin alkuperäisestä korkeudesta.

Tänä kesänä suoritettiin kaivauksia myös etelämuurin sisäpuolella. Tällöin aloitettiin muurin itälaidasta, ts. huoneen b länsiseinästä ja kaivausta jatkettiin aina muurin länsireunaan saakka. Kaivauksen syvyys vaihteli 0,50 - 1,70 m välillä nykyisen maantason alapuolella ja kaivausojan leveydeksi tuli n. 1 - 1,50 m.

Maassa oli päällimmäisenä n. 20-50 cm paksuinen ruokamultakerros. Tämän alapuolella oli rakennussoraa, joka sisälsi punertavaa hiekkaa, laastin palasia, erikokoisia harmaakiviä, erittäin runsaasti tiilenpalasia ja tiilimurskaa sekä verraten paljon luita. Joistakin tiilistä voitiin ottaa mittoja:

- 29 x 13 x 10,5 cm
- ? x 14 x 10,5 cm (rautapoltettu)
- ? x 13 x 9,5 cm
- ? x 13 x 8,5 cm (rautapoltettu)
- ? x 12,5 x 9,5 cm
- ? x 13 x 10,5 cm

N. 11 m:n matkan kaivauksen itäpäästä oli kaivausojassa runsaasti

suuria harmaakiviä. Tämän länsipuolelta ei niitä sitä vastoin sanottavasti tavattu. Osa yllä mainituista harmaakivistä lienee peräisän muurista, osa taas lienee kuulunut rakennuksen kivijalkaan, joka selvästi on havaittavissa muurin pohjoispuolella. - N. 11,20 m päässä kaivauksen itäpäästä oli maassa n. 6,20 m pituinen ja 20-30 cm paksuinen puhdas tiilimurskakerrostuma, jossa oli jonkin verran hiiltä. Sen ylätaso oli itäpäässä n. 5 cm maantason alapuolella, länsipäässä n. 40 cm. Kerrostuma siis laskee länttä kohti. - Kaivauksen keskivaiheilla kaivausojassa oli pääasiassa multaa, mutta länteen tultaessa erittäin runsaasti rakennussoraa.

Muuri oli yleiskunnoltaan varsin vaihteleva. Se pintamuuri, joka ennen kaivausta oli maanpinnan yläpuolella on peräisin jostain myöhemmästä korjauksesta (1890-luvulta - 1900-luvun alusta). Samaa muurausta on myös muurin yläpinta (vrt. 1960 muistiinpanoja). Raja uuden, sementtilaastilla muuratun ja alkuperäisen muurin välillä on selvä, mutta mittauspiirustusten puuttuessa sitä ei tässä voi esittää.

Alkuperäinen muuri on kallistunut itäpäästään n. 11 m pituiselta osalta. Tämä on siis sama muurinos, jonka harmaakivet tavattiin kaivausojassa. Mahdollisesti juuri näiden harmaakivien paineesta johtuen muuri tässä kohden on kallistunut pahoin sekä sisä- että ulkopuolella. - Alkuperäinen pintamuuraus oli verraten huonokuntoinen. Kivet olivat ulkopinnasataan lohkottuja, mutta pyrkimystä kivikerrostuksiin, "varveihin", ei voinut havaita. Tämä johtui etupäässä kivien vaihtelevasta koosta. - Saumut olivat kapeita ja saumakiviä oli käytetty niukasti. - N. 3-4 m muurin itäpäästä mitattuna oli siitä kaatunut suuri kivi. Samoin oli pintamuuri romahtanut 4,20 - 6,80 m:n välillä muurin itäpäästä mitattuna.

Seuraavan kokonaisuuden muurissa muodosti osa, joka alkoi n. 12,5 m päässä muurin itäpäästä ja jonka pituus oli n. 8 m. Tässä muurin osassa ei kallistumista sanottavasti ollut (tilanne oli sama muurin ulkopinnassa). - Muurauksessa oli edelliseen verrattuna käytetty hieman enemmän lohkomattomia kiviä. - N. 15,20 m muurin itäpäästä mitattuna ulkoni muurista n. 1,05 m sen yläpinnan alapuolella n. 50 cm kivi. Sen ympärillä oleva laasti oli kauttaaltaan kalkkilaastia, joten se kuuluu muurin alkuperäiseen osaan. Vastaavanlainen kivi oli myös sen yläpuolella, n. 30 cm muurin yläpinnan alapuolella. Tämä ulkoni muurista vain n. 10 cm ja sitä puolestaan ympäröi sementtilaasti, joten se ei kuulu alkuperäiseen muuriin. Mahdollisesti kivi kuitenkin on muurattu aiemmin paikalla olleen samanlaisen kiven mukaan. Kivien tarkoitusta ei toistaiseksi voitu selvittää. - Puheenaolevan muurin osa päättyi n. 20,5 m:n päässä muurin itäpäästä mitattuna n. 30 cm seinäpinnasta ulkonevaan pystyolkaan.

Molemmat edellä kuvatut muurinosat kulkivat suurin piirtein itä-

länsi-suuntaisina. Seuraava muurinosa kääntyi hieman luodetta kohti. Se alkoi mainitusta pystyolasta ja päättyi siitä 8 m:n päässä länteen vastaavanlaiseen pystyolkaan. Nämä pystyolat ovat syntyneet siten, että alkuperäisen muurin yläosa on kallistunut ulospäin sen alaosan seisossa paikallaan. Näin muurin yläosa on tältä mainitulta 8 m:n osalta joutunut toiseen pystysuuntaan muurin alaosan ja viereisten muurinosaisten seistessä suunnilleen kohtisuorina. - N. 7,5 m itäisestä pystyolasta länteen oli muurissa aukko, joka oli syntynyt siten, että muurin kivet olivat kaatuneet ulos muuripinnasta. N. 3,80 m samasta olasta oli muurista n. 25 cm ulostyöntävä kivi.

Viimeisen muurikoknaisuuden pituus oli n. 3,20 m ja se alkoi edellisen muurinosaisten läntisestä pystyolasta. Tässä niin kuin myös edellisessä muurinosaistuksessa oli sen kulku muurin yläosaa muurattaessa markeerattu väärin. Muurin oikea kulku selvisi kuitenkin kaivauksessa. - Muuraustavaltaan kaksi viimeksi mainittua muurin osaa eivät poikenneet edellisestä. Suuntansa puolesta ne kuitenkin olivat erilaiset, sillä ne kaartuivat loivasti luoteeseen. Yleiskunnoltaan muurin länsiosassa oli itäosaa parempi.

Muurin keskivaiheilla suoritettiin perustamistavan selvittämiseksi koekaivaus. Tässä todettiin, ettei muurin sisäpuolella ollut mitään erityistä anturamuuria, vaan että muuri oli perustettu suoraan savimaan päälle. Muuria kaivettiin muissa kohdissa niin syväälle kuin sen kallistunut osa ulottui. Muuria ei tässä vaiheessa mitattu, mutta se valokuvattiin.

2. Kesän toisena työkohteena oli linnan luoteiskulman sisäpinta. Tässä jatkettiin myös kesän 1960 työtä. Linnan sisäseinä oli näiltä kohdista erittäin huonossa kunnossa ja se vaati korjausta. Periaatteessa poistettiin kuitenkin vain ne kivet, jotka olivat irtonaiset. Nämä poistetut kivet merkittiin tehtyyn mittauspiirustukseen.

Nyt puheenaoleva muuri osottautui myös reveteeraukseksi (vrt. kesän 1960 muistiinpanoja). Vaikutti siltä, että luodin 28 oikean puoleinen muuri kauttaaltaan olisi 1800-luvun lopun restauroinnin muurausta. Tässä korjauksessa on ilmeisesti korotettu muuria, joten suunnilleen vaa'an +9 yläpuoleinen osa on 1800-luvun lopun muurausta. Tämä muurinosa eroaa jossain määrin alapuoleisesta muurista. Lisäksi ei korjauksen alaisena olevassa muurinosaistuksessa tavattu lainkaan kalkkilaastilla muurattua ydinmuuria, vaan se oli kokonaan tehty hiekkamaisella laastilla. Tässä esitettyä 1800-luvun muurausta ei toiseksi ole merkitty mittauspiirustukseen, mutta tulen sen tekemään.